

INSTITUT FOR PLANTEPATOLOGI

Månedsoversigt over plantesygdomme

540. Vintermånederne og april 1983

Der blev for vintermånederne og april modtaget indberetninger fra 89 medarbejdere.

Vejret var i november måned overvejende ustadigt mildt. Kun i begyndelsen af måneden forekom der egentligt højtrykspræget højt og klart vejr. Trods overskud af nedbør og nedbørsdage udviste november alligevel 50% flere solskinstimer end normalgennemsnittet. December måneds vejr var overvejende ustadigt og med flere højtryksrygpasager, som nu og da gav opklaring med nattefrost til følge. Jule- og nytårsvejret var mildt og gråt. Januar måneds vejr var usædvanlig mildt med konstant tilførel af maritime Atlanterhavsluftmasser. Vejret var ofte blæ-

sende med en regulær vestenstorm, der stedvis var orkanagtig den 18. januar. Den foreløbige middeltemperatur for januar blev $4,4^{\circ}\text{C}$, hvilket kun er en tiendedel lavere end i 1975. Februar måneds vejr var overvejende højtryksdomineret. Vejret var for det meste tørt med en del sol, og temperaturerne svingede omkring 0°C , dog oftest til den negative side. I begyndelsen af februar, omkring den 8., faldt der en del sne, især i de sydlige landsdele. Marts måneds vejr var usædvanlig ustadigt og samtidig meget mildt. Nedbørgivende fronter og lavtryk dominerede vejret i en sådan grad, at der flere steder blev registreret nye lokale nedbørsrekorder for en marts måned. Bl.a. blev der i København målt i alt 114 mm mod normalt kun 32 mm. Den tidligere største nedbørsmængde i København for marts var 93 mm i 1897. Regelmæssige målinger går helt tilbage til 1860.

Temperaturen. De enkelte måneders gennemsnitstemperaturer blev med normalen i (): november 6,3 (4,9), december 2,5 (2,1), januar 4,4 (-0,1), februar -0,1 (-0,4) og marts 3,5 (1,6).

Nedbøren i de enkelte måneder blev med normalen i (): november 80 (60), december 95 (55), januar 67 (55), februar 24 (39) og marts 73 (34). I april måned faldt der rigelig nedbør, idet der i alt for Jylland-Øerne faldt 77 mm mod normalt 39. Omkring den 18. kunne såningen begynde enkelte steder på lidt lette jorder, men den rigelige nedbør standsede såarbejdet, så der ved udgangen af april overhovedet ikke var sået noget adskillige steder i landet, især på den lidt sværere jord.

Temperaturen. De enkelte uger middeltemperaturer blev med normalen i (): 3,4 (3,7), 4,7 (4,9), 6,3 (5,9), 8,6 (7,0), 8,5 (8,2).

Nedbøren faldt som nævnt rigeligt også i april måned.

Fordelingen i de enkelte amtskommuner blev med normalen i (): Nordjylland 67 (38), Viborg 65 (39), Århus 74 (38), Vejle 85 (43), Ringkøbing 70 (39), Ribe 75 (41), Sønderjylland 78 (45), Jylland i alt 72 (40), Fyn 87 (38), Vestsjællands amt 71 (34), Frederiksborg-København-Roskilde 84 (37), Storstrømmen 103 (34), Øerne i alt 87 (36) og Bornholm 76 (33).

SYGDOMME PÅ LANDBRUGSPLANTER

=====

KORN OG GRÆS

Overvintringen af vintersæden er overalt forløbet særdeles godt. Man skal helt tilbage til 1977 for at have en lige så god overvintring. Der er kun enkelte steder tale om pletvis udvintring på grund af stående vand. Manganmangel, der var ret udbredt, har været årsag til, at vintersæden nogle steder, især på humusholdige jorder, pletvis er gået ud.

Overvintringen af græsfrøafgrøder er ligeledes forløbet tilfredsstillende og uden problemer. Der er kun enkelte pletter i marker, hvor overfladevandet i lavninger har skadet græsfrøet.

Lyspletsyge (manganmangel) har været meget udbredt i vintersædmarkerne. Poul Olsen, Hobro, skriver således, at der er set mange pletter med lyspletsyge, specielt i vinterhvede. Det er nu klaret med sprøjtning enten med mangansulfat eller maneb. Vi har dog før set, at sådanne pletter med manganmangel i frostperioder tager varig skade, og vil stærkt overveje at anbefale mangan til vintersæd om efteråret. R. Munch-Andersen, Odense, skriver ligeledes, at der i vintersædmarkerne er set mere manganmangel og med mere udbredte og kraftigere angreb end normalt.

Havrerødsot (barley yellow dwarf) er set i enkelte vinterbygmarker rundt omkring i landet. Angrebet viser sig ved små skarpt afgrænsede pletter, hvor planterne er små og gullige med tendens til stribning på bladene. Angrebet skyldes havrerødsotviruset, som er blevet spredt med bladlus i efteråret. På

grund af det milde og gode efterår blev der i vintersædmarkerne set en del bladlus, der har spredt smitten.

Meldug (Erysiphe graminis) er set i efteråret og det meste af vinteren med ret udbredte angreb i vinterbygmarkerne. I vinterhvede- og vinterrugmarkerne er der ligeledes set angreb, men af langt svagere karakter. Det meste af vinterbygssæden blev bejdset med Baytan-bejdse, men også i disse marker blev der set en del meldug, omend mindre kraftige end hvor der ikke var foretaget nogen behandling. De gode vækstvilkår og den hurtige fremspiring af vintersæden har gjort, at meldug har kunnet brede sig kraftigt i det meste af efteråret. Her i foråret blev meldug i vinterbygmarken bedømt som ret udbredt, men dog med forholdsvis moderate angreb. I hvede- og rugmarkerne er der her i april måned set en del meldug, som dog skønnes at have stået lidt i stampe. Angrebene har i det forholdsvis kølige og fugtige vejrlig ikke bredt sig væsentligt.

Sneskimmel (Fusarium nivale) har i vintersædmarkerne kun optrådt med få og svage angreb, som overalt i landet bedømmes som uden betydning.

Græssernes trådkølle (Typhula incarnata) er set med ret udbredte, men fortrinsvis svage angreb i vinterbygmarkerne. Angrebene har været værst, hvor der har været 2. års eller flere års vinterbyg, uden at der dog i år har været tale om udvintring af betydning. Angrebene har dog også kunnet ses i 1. års marker. Angrebet ses bl.a. ved, at svampens rødlig til brunlige hvilelegemer kan findes på de visne blade samt ved basis af planterne. I en del vinterbygmarker har svampen dog kun vist sig som brunfarvning af stængelbasis, hvilket har kunnet forveksles med angreb af fodsyge. I adskillige indsendte prøver har vi kun konstateret sporer efter trådkøllesvam-

pen. Poul E. Andersen, Horsens, og Leif Ejlebjerg Jensen, Sorø, skriver således, at trådkøllesvampens angreb er mere almindeligt i vinterbyg end i de nærmest foregående år. Angreb kan findes i næsten alle marker, også 1. års, men det er gennemgående kun med svage angreb, hvor kun enkelte planter visner helt.

Hvedens gråpletsyge (Septoria tritici). I så godt som alle vinterhvedemarker har man i vinterens løb og her i foråret kunnet se ret kraftige og udbredte angreb af gråpletsygen. På de ældste blade har man kunnet se visne partier, hvor svampens sorte pyknider tydeligt ses. I det fugtige vejrlig i april måned er tillige set, at svampen er gået højere op end sædvanligt på planterne. Der er set angreb på de nye, grønne blade, uden svampen dog behøver at få større betydning.

Hvedens brunpletsyge (Septoria nodorum) er kun konstateret i enkelte marker, og alle med forfrugt af hvede. Der har kun været tale om svage og ubetydelige angreb i enkelte marker.

Knækkefodsyge (Cercospora herpotrichoides). Øjepletsvampen har haft gode betingelser i det forholdsvis milde og fugtige klima, der har hersket vinteren igennem. Også i april måned har svampen haft gode muligheder i det fugtige vejrlig. Der er da også i dette forår set en del mere knækkefodsyge i marker, som har et lidt anstrengt sædskifte, end i de nærmest foregående år. Den 22. april blev der udsendt en knækkefodsygeprognose, der på grundlag af de undersøgte vintersædmarker skønnede, at der var behov for bekæmpelse i ca. 60% af hvedemarkerne, i 40% af rugmarkerne og i 10% af vinterbygmarkerne. Det fremgik tydeligt af plantebedømmelserne, at de stærke angreb kan henføres til hvedemarker, hvor der har været hvede inden for de sidste 3 år, samt i de tidligt såede

marker. Marker med et sundt sædskifte har i år kun svage angreb.

Skoldpletsyge (Rhynchosporium secalis) er set ret udbredt både i vinterbyg- og vinterrugmarkerne. Det fugtige vejrlig har givet svampen gode betingelser for at brede sig.

Byggens bladpletsyge (Drechslera teres) er set i vinterbygmarkerne. Der har navnlig været tale om nettypen.

Gulrust (Puccinia striiformis). Allerede i slutningen af november blev der i de sydlige landsdele konstateret angreb af gulrust på vinterhveden. Der blev senere konstateret gulrust i adskillige vinterhvedemarker rundt omkring i landet, især i de sydlige landsdele, men også i Jyllands østvendte egne. De gode vækstbetingelser i efteråret gav også gulrusten gode betingelser. I april måned har angrebene kunnet konstateres i enkelte vinterhvedemarker, men dog med større vanskelighed end før frosten kom i begyndelsen af februar. I slutningen af april syntes der at være en svag tendens til, at angrebene bredte sig i de angrebne marker. Fra Lolland-Falster skriver Kaj N. Eriksen, at gulrust er iagttaget fra efteråret og vinteren igennem i Anja-, Vuka- og Krakamarkerne. Der har dog ikke været udvikling i angrebet i den regnrige periode.

Brunrust (Puccinia recondita). I efteråret blev der i en del vinterhvedemarker, primært med sorten Kraka, set en del brunrust, og især på Lolland-Falster. Fra Vestsjælland skriver Søren Christiansen ligeledes, at det i mange vinterhvedemarker var let at finde brunrust i de overvintrede blade.

BÆLGPLANTER

Overvintringen af græsmarksbælgplanter er forløbet yderst tilfredsstillende i den milde vinter.

Kløverens knoldbægersvamp (Sclerotinia trifoliorum) har været uden betydning i kløvermarkerne.

BEDEROER

Overvintringen af frøroer på blivestedet har været særdeles tilfredsstillende.

Overvintringen af foderroer i kuler er i den milde vinter ikke forløbet alt for godt, idet temperaturen har været for høj i kulerne. Der har været kraftig spiring og enkelte steder også forrådnelse. Carl Aage Pedersen, Ålborg, skriver, at der er problemer med spiringen samt forrådnelse efter frostskaide i alle kuler. Roerne holder sig dog generelt bedre, end man skulle tro efter det til tider milde vintervejr. Poul Olsen, Høbro, skriver, at roerne har holdt sig tilfredsstillende, men at der mange steder er en ret voldsom spiring på grund af den milde vinter og for lidt udluftning i kulerne. H. Dollerup-Nielsen, Herning, skriver ligeledes om kraftig spiring i roerne, men at holdbarheden i øvrigt er ganske god, og at der ikke har været nævneværdigt spild på grund af forrådnelse. På Herning-egnen er der store beholdninger tilbage.

KÅLROER, RAPS O.A. KORSBLOMSTREDE

Overvintringen af rapsmarkerne er overalt i landet forløbet tilfredsstillende. De gode vækstvilkår i efteråret gav også vinterrapsen en god start, og i adskillige marker havde planterne en betænkelig størrelse til en god overvintring. Vinterens forløb har dog bevirket, at planterne har overvintret rimelig

godt. Hans Bertelsen, Nykøbing Sjælland, skriver således, at selv ret sent såede vinterrapsmarker har overvintret 100%. Erik Sandal, Grindsted, skriver, at der også dér på egnen har været en god overvintring, men at afgrøden er stærkt hæmmet af en kraftig ukrudtsbestand.

Kålbrot (Plasmodiophora brassicae). Martin Andersen, Flauen-skjold, skriver, at der i april måned blev set et meget kraftigt angreb af kålbrot i en enkelt vinterrapsmark. Sædskiftet blev slået i stykker for 3 år siden, da der blev sået vårraps i stedet for vinterbyg, som udvintrede. Dette areal ses nu tydeligt i vinterrapsmarken.

KARTOFLER

Overvintringen i kuler er generelt forløbet tilfredsstillende. Jørgen Kristensen, Skive, omtaler en enkelt kartoffelkule hist og her, som nu er rådnet på grund af våde knolde. L. Hangaard Nielsen, Videbæk, skriver, at overvintringen overvejende har været god. H. Dollerup-Nielsen, Herning, skriver, at det efter vanskeligheder med holdbarheden hist og her i efteråret nu ser ud til, at kartoflerne alligevel har klaret vinteren ganske godt. Der har været rigelige mængder kartofler, både til industri og til spisebrug, og en del i øvrigt gode spisekartofler er brugt til kreaturerne. Svend Eg, Brande, omtaler flere kuler, som er stærkt spirede med varmedannelse og forrådnelse til følge. P. Stendevad, Grindsted, skriver, at der nu er set en del kuler, der begynder at gro sammen, men at opbevaringen hidtil ellers gennemgående har været god.

Kartoflens kraterråd (Phoma exigua) har ikke været særlig udbredt i foråret 1983.

Ole Bagger

SKADEDYR PÅ LANDBRUGSPLANTER

KORN OG GRÆS

Smælderlarver (Agriotes spp.) har kun optrådt med få og yderst svage angreb.

Stankelben (Tipula paludosa). Stankelbenlarverne har optrådt med ret udbredte, men dog fortrinsvis svage angreb. P. Dalgaard, Fjerritslev, skriver, at der i vårbyg sået efter græs nu er fundet stankelbenlarver i stort antal. Larverne synes dog at være mindre end sædvanlig. Fra Skiveegnen skriver Jørgen Kristensen, at der kun er set enkelte angreb af stankelbenlarver. P. H. Mathiassen, Aulum, omtaler kraftige angreb af stankelbenlarver i ældre kløvergræsmarker. Ompløjning har i flere tilfælde været nødvendig. H. Dollerup-Nielsen, Herning, skriver, at der flere steder meldes om skader på vårsæden, men at angrebene indtil videre er af moderat karakter. Svend Eg, Brande, omtaler gamle græsmarker, hvor der findes store bare pletter på grund stankelbenlarvernes angreb. Enkelte vårbygmarker, som havde forfrugt græs, er ligeledes angrebet pletvis. Niels Uth, Grindsted, omtaler angreb i en vårbygmark, hvor græsmarken i efteråret 1982 blev nedsprøjtet med Round-up. I april måned blev både de nye spirer af vårbyggen afgnavet under jorden samt bygkernerne helt udhulet. Flere græsmarker har allerede midt i marts måned været hårdt angrebet af stankelbenlarver. Svend Aage Hansen, Janderup, skriver, at der på Ølgodeggen er konstateret et ret kraftigt angreb af stankelbenlarver i en flerårig græsmark.

Hårmyg (Bibio hortulanus) har indtil videre været uden betydning i vårsædmarkerne. Anders Aage K. Laier, Viborg, omtaler, at der flere steder på Viborgeggen er set angreb af hår-

myglarver, men at angrebene kun er svage. I et enkelt tilfælde var der dog snesevis af larver samlet i hobe i en nyudlagt græsmark.

Græshårmyggen (Dilophus febrilis). Carl Aage Pedersen, Ålborg, omtaler et enkelt kraftigt angreb i en græsudlægsmark udlagt i 1982 i Vildmosen.

Fritfluen (Oscinella frit). Angreb af fritfluelarver i vintersæden har været ret udbredte, men kun i enkelte tilfælde er der tale om kraftige angreb. N. J. Winge, Støvring, omtaler ret svære angreb i en hvedemark, hvor angrebet allerede blev set i efteråret. Chr. E. Lauridsen, Mariager, omtaler enkelte hvedemarker, som er ret stærkt udtyndet, og i et enkelt tilfælde er der blevet isået halv udsædsmængde, tilsyneladende med godt resultat. Niels Chr. Larsen, Randers, omtaler en enkelt vinterhvedemark, som var så stærkt angrebet af fritfluelarver, at den nu er pløjet om. Forfrugten var ital. rajgræs. Ole Nygaard, Silkeborg, omtaler enkelte kraftige angreb i vinterhvede sået efter rajgræs. Leif Ejlebjerg Jensen, Sorø, omtaler en del vintersædmarker kraftigt angrebet af fritfluelarver allerede i efteråret. Markerne er sået efter græsfrømarker, som på grund af senere Round-up sprøjtning har været holdt grønne i august. Disse marker er imidlertid kommet så godt gennem vinteren, at selv kraftige efterårsskader umiddelbart ikke kan ses i dag.

Ole Bagger

SYGDOMME OG SKADEDYR PÅ HAVEBRUGSPLANTER

Vinterskader. På grund af den milde vinter har der ikke været særlige skader på frilandsafgrøder. I tulipan på køl forekommer i mange partier ætylenskade, da der på grund af de forholdsvis høje udendørs temperaturer ikke har været holdt et tilstrækkeligt luftskifte til at fjerne den dannede ætylen.

På friland opstod problemerne først, da de store regnmængder satte ind. I marts faldt således 3-4 gange normalnedbøren, og i april kom der mellem 2 og 3 gange normalnedbøren. De store vandmængder har betydet, at forårsarbejdet ikke har kunnet udføres. Dette gælder både inden for gartneriet og for planteskolerne.

Fyrrens sprækkesvamp (Lophodermium pinastri) har forårsaget alvorlige skader i enkelte kulturer af frøplanter af Pinus silvestris. Samtlige nåle på mange planter er helt ødelagt af angrebet.

Gråskimmel (Botrytis cinerea) findes vidt udbredt i mange kulturer. I mange tilfælde skyldes angrebene for høj luftfugtighed, idet væksthuse isoleres bedre med nedsat luftskifte til følge.

Tulipangråskimmel (Botrytis tulipae) er konstateret med meget stærke angreb fra det tidlige forår. Med de store regnmængder i marts-april har det ikke været muligt at foretage en effektiv bekæmpelse af svampen, dels på grund af udvaskning af bekæmpelsesmidler, dels besværligheder med transport på den våde jord.

Bladnematoder (Aphelenchoides spp.) er fundet i mange begoniakulturer. Nogle af angrebene må tilskrives for dårligt udgangsmateriale, medens det ikke er muligt at give en antagelig forklaring på de andre angreb.

Skudtopmide (Hemitarsonemus latus) er fundet i flere forskellige kulturer. Den større udbredelse, der har været i angrebene kunne tyde på, at de ændrede klimatiske forhold i væksthuse på grund af oliebesparelser har givet skadedyret bedre levebetingelser.

Stankelben (Tipula paludosa). I april er der i forskellige egne af landet konstateret stærke angreb af stankelbenlarver i græsplæner. Enkelte steder er larverne presset ud af jorden af de store vandmængder. Det har ligefrem været nødvendigt at feje dem sammen.

Blomsterspætningsvirus har været dominerende i nogle pelargoniumsarter. Efter foreliggende oplysninger drejer det sig om importerede stiklinger. I andre sorter er forekommet spredte angreb af virus; men disse angreb må tilskrives manglende hygiejne i gartnerierne ved håndtering af sunde planter i forhold til angrebne. Mange vira inden for pelargonier kan overføres med saft, og har dermed mulighed for at følge redskaber og hænder.

Carlavirus og andre vira i narcis har givet sig stærkt til kende i nogle partier af drivløg. De drevne planter har herved fået et meget uensartet præg. De stærkt angrebne planter har været meget bagefter i udviklingen.

Lars A. Hobolth

